

Személyes megemlékezésemet annak a szűkebb tudományos közösségnek a nevében is írom, amelynek tagja vagyok, és amely számára Winkler Gábor professzor személyes példaképpé vált. Annak ellenére, hogy nem volt a BME Építészettörténeti és Műemléki Tanszék munkakörben szerződött tanára, a felnövő fiatal kutatógeneráció számára ő volt a külső – de lényegében inkább ide tartozó, mellettünk álló – szaktektély, aki felelősséggel tekintett a fiatal kutatókra, nevelésüket, előmenetelüket segítette, sokszor hivatalból is minősítette, és kollégaként követte tudományos pályáján. Nincs olyan fiatalabb kollégánk, akinek a szakmai útját valamilyen módon ne egyengette volna – akár doktori eljárás, akár tudományos pályázati értékelés, akár műemléki tervezés véleményezése kapcsán, vagy éppen „csak” egy ezekkel azonos súlyú, részletekbe belemerülő személyes konzultáció-sorozattal.

Személyes ismeretségünk a protestáns templomépítészet témakörében írt kandidátusi értekezésem vitája során bontakozhatott ki. Kutatásait és a témáról írt építészettörténeti áttekintését jól ismertem, és – bár nem volt hivatalos opponensem – megindított az a kollegiális hang, a dolog lényegét átlátó és finoman kritizáló, de mindenképpen segítő hozzáállás, amely további inspirációt adott pályámon. Túlzás nélkül állíthatom, nagyon sokan megélhettük a tanszéken ezt az önzetlen, felelősséggel teli hozzáállást, amelynek okára maga a tanári alkat csodálkozott rá: nagy tudású és rendkívüli kisugárzású, a tudományos kutatás objektív és emberi értékei iránt kérlelhetetlenül elkötelezett, végtelenül szerény tudós építész alakjában. Mindnyájan tudtuk, hogy vicces mondása, mely szerint az „Éptört” tanszékre érdemes betérni, mert itt mindig finom kávéval várják, valójában többet jelent: a tanszékünk iránti rokonszenvet, amelynek tudományos eredményeinkkel kellett megfelelnünk.

Tanári és tudományos pályájának kiteljesedését a rendszerváltozás utáni években a kandidátusi fokozat, a habilitáció, majd 2002-ben az MTA doktora cím megszerzése jelzi. 2002-től haláláig a BME Építézmérnöki Kar Habilitációs Bizottság és Doktori Tanács tagjaként az ő neve fémjelezte azt a szakmai-tudományos irányulást és a minőséget, amelyet az épített örökségnek az objektumtól a település léptékéig kiterjedő kutatása és megtartása, valamint a 19. század építészettörténetének tudományos feltárása terén egy építészeti területről érkező kutatónak tudnia kell. A doktori cselekményekben sokszor volt előterjesztő, véleményező. Ezt a nagy odafigyelést és időráfordítást igénylő munkát nagyon fontosnak tekintette, és a doktorjelöltek kutatását személyes konzultációkkal, tanácsadással, több esetben elérhetetlen publikációk önzetlen átadásával segítette. Ezt külön is fontosnak tartotta, megtapasztalva egyik soproni vonatkozású publikációjának szakirodalom-gyűjtése kapcsán a határ túoldalán tapasztalt teljesen más kutatói szokásokat. Megérezhettük, mennyire fontosnak tartja az építészettörténet magyar kutatói környezetének közösségi jellegét, szinte családiasan segítő voltát.

2000-től a Magyar Tudományos Akadémia Építészettörténeti és Elméleti Bizottság (2002-től: Építészettörténeti és Műemléki Bizottság) elnökének választották, személyes kapcsolatunk ekkor még szorosabbá vált. Megtisztelő felkérésének, hogy legyek mellette az MTA-bizottság titkára, örömmel vállaltam. Nyilvánvalónak tűnt, hogy nem budapestiként az elnöki feladatot ellátni sokkal nehezebb, ezért a titkára is a feltételezhetőnél több munka járul. Megtapasztalhattam Gábor lenyűgöző munkabírását, kitartását, beláthatam széles kapcsolatrendszerébe, amelyből minduntalan előbújt a személye iránt megnyilvánuló elismerés és rokonszenv, amelyet az építészet különböző tudományos és szakmai körei kifejeztek.

Bizottsági elnöki ciklusának eseményeiben pontosan kitapinthatóak azok a tendenciák, amelyek az építészettörténet és műemlékvédelem szakterületének tudományosan megalapozott műveléséből vezethetők le. Iskolateremtő munkásságát, s annak a helyi érdekeken túlmutató országos jelentőségét mutatja az a szándék, amely szerint az ország különböző képzőhelyeiről meghívott doktori hallgatók rendszeresen beszámolhattak az MTA bizottsága előtt, ezáltal alapvető iránymutatást, véleményt kaphattak kutatásukról. A bizottság ezzel egyik nagyon fontos – és máig aktuális – feladatának tett eleget: az országos léptékűvé növekedő doktori képzés minőségének, valamint a tudományos utánpótlás nevelésének támogatását.

Az MTA-bizottság munkájának hosszú, csaknem fél évszázados történetében eltérő súllyal, de mindig teret kapott a műemlékvédelemről folyó tudományosan megalapozott diskurzus. Ennek szimbolikus alappillére az a történelmi tény, amelyet az akadémia a hazai műemlékvédelem szervezeti kialakulásában játszott. Legalább annyira fontos előzménye az a tudományos kutatásoknak és módszertani újításoknak teret adó fórum-jelleg, amelyet a bizottság elődje, a Magyar Tudományos Akadémia Építészettörténeti Főbizottsága a második világháború után újjászerveződő műemlékvédelem érdekében az 1950-es évektől felvállalt. (Például ennek egyik eseménye volt az az akadémiai felolvasó előadás, amelyet Csemegi József a műemlékek kutatásának módszertanáról tartott.) A főbizottság ma már szinte teljesen elfelejtett periodikája, az Építészettörténeti és Elméleti Közlemények olyan tudományos kérdésekhez tudott alapvető kutatási eredményekkel hozzájárulni, amely részét képezi az épületkutatás hazai történetének. Elnöksége alatt, majd azt követően ő volt az a szaktekintély, amely a műemlékvédelem szervezetét, a jogszabályi háttérrel, a tudományos kérdésvetéseket és a nemzetközi bizottságok által meghatározott tematikát pontosan átlátta, és mindig kész volt a széles műemlékvédő közönség és a szűkebb szakma véleményét önzetlenséggel, nagy felkészültséggel képviselni. A rengeteg szakvélemény felsorolásához a hagyaték gondos feldolgozása szükséges, most illusztrációként idézzünk meg egy olyan bizottsági eseményt, amely az örökségvédelem mai átalakulásának fázisai közül visszatekintve példázza az egyetemes értékek iránt elkötelezett tisztánlátását. Egy 2005-ben – Istvánfi Gyula elnökletével, Varga Kálmán KÖH-elnök és dr. Horler Miklós jelenlétében – megtartott ülésen pontosan felvázolta azokat a problémákat, a „három alappillér” kritikus pontjait, amelyek – visszatekintve – a hivatal munkájának ellehetetlenülésében folyamatosan jelen voltak. Kiemelte a védendő objektumok

(több mint 11.000 emlék) elégtelen finanszírozás melletti kihívóan nagy számát, továbbá széles spektrumát („az ezüstkánaltól a városi együttesekig”), valamint a régiókra, településekre aprózódó voltát, egyúttal a helyi védelem törvényi szabályozásának hiányosságát. A bizottságban folyó doktori meghallgatásokkal párhuzamosan mindig nagy hangsúllyal említette, és a jogszabályalkotó munka követelményeként is megfogalmazta a műemlékvédelmi oktatás fontosságát.

Winkler Gábor szerteágazó tudományos, oktatói, közéleti és társadalmi szerepvállalása, az építészettörténet és a műemlékvédelem ügyének önzetlen szolgálata, az építészettörténet és műemlékvédelem területén kifejtett iskolateremtő munkássága méltán biztosít helyet számára a műemlékvédelmünk legnagyobbjai közt. Őszinte hite, sugárzó mosolya, a tanítványok iránti elkötelezettsége és alázata ösztönző marad számunkra nagy feladatunkban: épített örökségünk kutatásában, megismertetésében és megőrzésében.

Győr belvárosa délről (Winkler Gábor rajza)